

Rapport

Klacht

Verzoekers klagen over de wijze waarop ambtenaren van het regionale politiekorps Gelderland-Midden op 5 en 6 mei 2003 jegens hen hebben opgetreden toen de festiviteiten rond het bevrijdingsfestival Kabaal am Gemaal in Wageningen uit de hand liepen. Met name klagen zij erover dat de betrokken ambtenaren disproportioneel geweld jegens hen hebben gebruikt en daardoor hebben gezorgd voor escalatie van de situatie. Ook de inzet van politiepaarden en diensthonden zorgde voor paniek onder het publiek.

Verzoekers stellen dat zij door de betrokken ambtenaren zijn geschopt en geslagen, al dan niet met de wapenstok. Sommigen van hen werden hard bij de keel gegrepen, wat in één geval tot tijdelijk bewustzijnsverlies heeft geleid. Terwijl ze reeds geboeid waren, werden zij geslagen en hardhandig op de knieën tegen politieauto's gedwongen hoewel zij geen verzet boden. Bij een aantal van hen werd een jas over het hoofd gegooid.

Algemeen

1. Op 5 en 6 mei 2003 vond in Wageningen de jaarlijkse viering van de Bevrijdingsdag plaats. De festiviteiten bestonden onder andere uit het Vrijheidsdefilé en het Bevrijdingsfestival Kabaal am Gemaal. Bij het Vrijheidsdefilé waren leden van het Koninklijk Huis en minister-president Balkenende aanwezig.
2. Tijdens het Vrijheidsdefilé, dat in de middag plaatsvond, stonden verzoeksters BS., DS., R. en een vierde persoon langs de kant tegenover de hoofdtribune te kijken. Zij hielden spandoeken omhoog met daarop teksten als "Vrijheid voor wie?" en "Vrijheid € 50", kennelijk bij wijze van demonstratie. Politieambtenaren van het regionale politiekorps Gelderland-Midden, waaronder ambtenaren in burger, verzochten de vier om de spandoeken af te geven. Toen zij daarover in discussie gingen, werden de spandoeken in beslag genomen en de vier aangehouden en meegenomen naar het politiebureau. Op het bureau werden in een eveneens inbeslaggenomen tas nog andere spandoeken en eieren aangetroffen. De vier weigerden hun identiteit op te geven en werden een aantal uur in de ophoudcellen ingesloten. Nadat zij op enig moment wel hun persoonsgegevens hadden opgegeven, werden zij na afloop van het defilé heengezonden met een proces-verbaal wegens het houden van een verboden demonstratie.
3. In de middag- en avonduren van 5 mei 2003 vond het Bevrijdingsfestival Kabaal am Gemaal plaats, met optredens van bands uit de alternatieve muziekscene. Het podium van het Kabaal am Gemaal was gesitueerd op de groenstrook langs het water bij het Plantsoen.
4. De politie surveilleerde gedurende de avond gekleed in uniform maar ook in burger door de stad. Tevens waren twee hondengeleiders en twee ambtenaren van de bereden politie aanwezig.

5. Na afloop van het laatste muziekoftreden, even na middernacht, reden de twee hondengeleiders in hun herkenbare politieauto op het Plantsoen langs een winkel-appartementencomplex Straelenstoren-West. Vanaf de balustrade van de galerij op de eerste verdieping werden bierflesjes hun kant op gegooid. Toen de betrokken ambtenaren zich naar de betreffende balustrade begaven om van de zich daar bevindende personen te vorderen dat zij zich van het balkon zouden verwijderen, zagen zij dat een man hard trapte tegen hun politieauto. In die auto bevonden zich de diensthonden. Daarna verdween de man in de menigte.

Toen de betrokken ambtenaren bij hun auto terugkeerden, werd opnieuw vanaf het betreffende balkon met voorwerpen naar hen gegooid. Ook personen die zich op het plein aan het Plantsoen bevonden, gooiden met bierflesjes naar de betrokken ambtenaren. Daarop vroegen zij om versterking en haalden zij de diensthonden uit de auto. Politieambtenaren in uniform en in burger reageerden op het verzoek om versterking. Ook naar hen werd met glas gegooid, waarna politieambtenaren in burger een verdachte aanhielden. Een aantal burgers bemoeide zich zowel fysiek als verbaal met deze aanhouding. Hierop reageerde de politie door bereden politie en diensthonden in te zetten en de wapenstok te gebruiken. Meerdere personen werden aangehouden voor ordeverstoring, poging tot mishandeling, belediging van een ambtenaar in functie en/of het belemmeren van een aanhouding. Gelet op hun aantal, konden niet alle verdachten direct na hun aanhouding met een politievoertuig naar het bureau worden vervoerd. De achtergebleven politieambtenaren kregen te maken met omstanders die protesteerden tegen de aanhoudingen. Nadat de laatste arrestanten naar het politiebureau waren vervoerd, sommeerde de politie de mensen op het Plantsoen om dit gebied te verlaten.

6. Verzoekers R., BS., DS., LS. en M. werden aangehouden en naar het politiebureau gebracht. Zij verbleven enkele uren in de ophoudcel, waarna zij werden heengezonden.

7. Verzoeksters DS., LS. en R. werden strafrechtelijk vervolgd en in eerste aanleg onherroepelijk vrijgesproken. Verzoekster BS. werd in hoger beroep door het gerechtshof te Arnhem veroordeeld wegens mishandeling van een politieambtenaar door het gooien van een bierflesje. Verzoeker M. werd in hoger beroep door het gerechtshof te Arnhem veroordeeld wegens het niet opvolgen van een ambtelijk bevel om zich te verwijderen en belediging van een politieambtenaar. De cassatieverzoeken van deze verzoekers werden door de Hoge Raad afgewezen.

8. Verzoekers R., M., G. en BS. dienden ieder voor zich, via tussenkomst van intermediair mr. E.Th. Hummels, op 30 mei 2003 bij de korpsbeheerder klachten in over het politieoptreden op 5 en 6 mei 2003. Op 10 juli 2003 werd een bemiddelingsgesprek gehouden met deze verzoekers. Verzoekster G. was niet bij het gesprek aanwezig. Op 9 en 11 juli 2003 beklagden verzoeksters LS., DS. en B. zich, eveneens met behulp van de heer mr. Hummels, bij de korpsbeheerder over het politieoptreden. Omdat het bemiddelingsgesprek niet tot een oplossing van de klachten leidde, werd overgaan tot de

formele behandeling van de klachten. Overeenkomstig de wens van verzoekers heeft de korpsbeheerder geen advies gevraagd aan de klachtencommissie. De korpsbeheerder heeft vervolgens de klachten, met instemming van verzoekers, gezamenlijk behandeld.

In haar oordeel van 22 juni 2004 verklaarde zij de klacht dat verzoekers geboeid in de cel hebben gezeten gegrond. De overige klachten, waaronder klachten over disproportioneel geweld als het dichtknijpen van de keel, slaan met de wapenstok en het over het hoofd trekken van een jas, achtte zij deels ongegrond dan wel deels niet beoordeelbaar.

9. Verzoekers konden zich niet vinden in het oordeel van de korpsbeheerder en verzochten de Nationale ombudsman om een onderzoek in te stellen naar het beklagde politieoptreden. Gelet op het feit dat de strafprocedures van twee verzoekers nog niet met een onherroepelijke uitspraak waren beëindigd en gelet op de samenhang van de klachten van verzoekers, stelde de Nationale ombudsman aanvankelijk nog geen onderzoek in. Nadat de veroordelingen van BS. en M. door het afwijzen van hun cassatieverzoeken in respectievelijk augustus 2007 en januari 2008 onherroepelijk waren geworden, stelde de Nationale ombudsman een onderzoek in. In het kader van dat onderzoek werd een hoorzitting gehouden waarin verzoekers en betrokken politieambtenaren in elkaars aanwezigheid werden gehoord door de substituut-ombudsman, mr. Van Dooren.

Beoordeling

Gelet op de vasthoudendheid van de verzoekers om hun klacht na zoveel jaren door de Nationale ombudsman behandeld te krijgen, is de Nationale ombudsman ervan overtuigd dat de gebeurtenissen in de bewuste nacht van 5 op 6 mei 2003 een diepe indruk op hen hebben achtergelaten. De Nationale ombudsman merkt echter op dat het gelet op het tijdsverloop niet mogelijk is om ten opzichte van elke verzoeker individueel vast te stellen op welke wijze hij of zij precies is aangehouden en welke handelingen er richting hen precies zijn verricht door de politie. De Nationale ombudsman zal zich dan ook in zijn algemeenheid uitlaten over het politieoptreden op de bewuste avond. Daarbij toetst de Nationale ombudsman aan het evenredigheidsvereiste. Dit vereiste houdt onder meer in dat bestuursorganen voor het bereiken van een doel een middel aanwenden dat voor de betrokkenen niet onnodig bezwarend is en dat in evenredige verhouding staat tot dat doel.

Sinds 5 mei 1945, de dag waarop in het voormalige hotel 'De Wereld' te Wageningen de Duitse bezetters de capitulatieovereenkomst tekenden, staat de Bevrijdingsdag in Wageningen in het teken van diverse festiviteiten. Het bevrijdingsfestival is groot van omvang. Overdag vindt er onder meer het Vrijheidsdefilé plaats waar vele (oud-)strijders in meelopen en waar veel publiek op afkomt. Daarnaast vindt er overdag en met name 's avonds een aantal optredens plaats van (bekende) bands en artiesten. Ook deze optredens, die plaatsvinden op diverse podia verspreid door Wageningen, trekken veel bezoekers.

De politie staat jaarlijks voor de taak om op 5 mei de openbare orde en veiligheid voor alle deelnemers en bezoekers aan het bevrijdingsfestival te waarborgen. Uit het draaiboek van de politie Wageningen blijkt dat in 2003 de verwachting was dat alle festiviteiten op 5 mei ongeveer 80.000 tot 100.000 bezoekers zouden trekken. Hiervoor werden die dag in totaal ongeveer 100 politieambtenaren ingezet, inclusief verkeersregelaars en een afzetteam.

Politie-inzet

Voorafgaand aan het bevrijdingsfestival in 2003 zijn de tolerantiegrenzen vastgesteld aan de hand waarvan de noodzaak van een politieoptreden wordt getoetst. Uit het draaiboek blijkt dat een mogelijk optreden van de politie wordt gekenmerkt door een zorgvuldige afweging van de mate van inbreuk op de rechtsorde en de consequenties van het optreden tegen die inbreuk op de rechtsorde, waarbij ernaar wordt gestreefd een de-escalerend effect teweeg te brengen. Het draaiboek benadrukt dat het initiatief tot het aanwenden van geweld niet van politiezijde dient uit te gaan. Voorts blijkt uit het draaiboek dat het uitgangspunt op de bewuste dag voor de politie was dat zij, gelet op het feestelijke karakter van de dag, die dag een regulerende rol zou vervullen en zou proberen eventuele fricties en ordeverstoringen te voorkomen dan wel zo geruisloos mogelijk te beëindigen.

In het algemeen geldt dat het inzetten van een groot aantal politieambtenaren in combinatie met paarden en honden factoren zijn die escalerend kunnen werken. Ook het verrichten van aanhoudingen in grote groepen kan groepshoorn met zich brengen, evenals het niet direct afvoeren van de aangehouden personen naar een politiebureau. In dit geval was de aanleiding voor alle gebeurtenissen die avond het gooien van glaswerk vanaf de balustrade van een galerij naar de politie. Een incident dat uiteindelijk leidde tot een escalatie waarbij de politie stevig optrad en verzoekers aanhield. De vraag is dan ook of het optreden van de politie gerechtvaardigd was gelet op de mate van verstoring van de orde.

Uit de stukken volgt dat twee politieambtenaren, waaronder de politieambtenaar Bi. de perso(o)n(en) die het glaswerk naar hen gooiden vanaf de balustrade vorderden om weg te gaan. Hieruit blijkt dat zij geprobeerd hebben de ordeverstoring te doen stoppen door voor deze personen de minst bezwarende oplossing te kiezen, namelijk hun te vragen hiermee op te houden en zich te verwijderen. Dit ligt in de lijn van de hiervoor genoemde uitgangspunten aan de hand waarvan de politie die dag de orde zou handhaven. Eenmaal terug bij hun politieauto is de situatie ter plaatse uit de hand gelopen doordat enkele personen die aanwezig waren bij het podium op het Plantsoen zich met dit incident gingen bemoeien. Het is helaas niet vast te stellen wat er precies is gebeurd, maar op enig moment is er door de twee politieambtenaren om versterking gevraagd omdat zij zich bedreigd voelden door het publiek dat zich met hun optreden bemoeide en ook blikjes in hun richting begon te gooien. Hierop kwamen agenten in burger en uniform en de bereden politie ter plaatste. De Nationale ombudsman acht het voorts aannemelijk gelet op de verklaringen van de verzoekers, alsmede op hetgeen in de evaluatie en in de beslissing

van de korpsbeheerder staat vermeld, dat er ook op enig moment aangeliijnde politiehonden aanwezig waren.

Uit de verklaringen van verzoekers M., BS., DS. en B. en de betrokken politieambtenaren volgt onder meer dat er vanuit het publiek met bierblikjes en -flessen, plastic bekers en glaswerk richting de politie werd gegooid. Ook werd er tegen een dienstauto geschopt door een persoon. De Nationale ombudsman is van oordeel dat dit strafbare feiten zijn waartegen de politie moet optreden. Met name het gooien van glaswerk richting politieambtenaren is van dusdanig ernstige aard dat dit ingrijpen door de politie rechtvaardigt. Dit betekent het aanhouden van de betreffende personen die de strafbare feiten begaan. Het beeld dat voorts uit de verschillende verklaringen naar voren komt is dat van een publiek dat zich tegen de politie keert, zich bemoeit met het optreden van de politie en niet voldoet aan vorderingen van de politie. Verzoeker M. verklaarde in dit verband dat hij wilde weten waarom iemand werd aangehouden en dat hij niet voldeed aan het door de politie gegeven bevel zich te verwijderen. Ook verzoekster LS. verklaarde dat zij aan een politieambtenaar om uitleg vroeg terwijl deze politieambtenaar orders uitdeelde. Zowel LS. als BS. verklaarden dat zij de (bereden) politie toeriepen dat deze weg moest gaan omdat zij te veel geweld gebruikten. Verzoekster BS. verklaarde dat omstanders naar de politie riepen dat zij weg moesten gaan en dat zij hen met rust moesten laten.

De Nationale ombudsman acht dit gedrag van verzoekers laakbaar. De politie handhaaft de openbare orde en spoort strafbare feiten op. Indien de politie bezig is met het aanhouden van een persoon of met het herstellen van de orde op een bepaalde plek, is het aan het aanwezige publiek om de politie hierbij niet te belemmeren. Dit betekent dat zij de politie op dat moment niet moeten lastig vallen met vragen waarom die persoon wordt aangehouden of gaan roepen dat de politie weg moet gaan, dan wel de politie gaan bekogelen met voorwerpen. Dit geldt temeer wanneer er sprake is van een politieoptreden op een publieke locatie waarbij een grote groep mensen getuige is. Ook is een ieder gehouden te voldoen aan een vordering zich te verwijderen indien een politieambtenaar dat vordert. Indien het publiek zich toch fysiek en/of verbaal gaat bemoeien met aanhoudingen en personen niet voldoen aan de vordering zich te verwijderen, kan de politie naar het oordeel van de Nationale ombudsman niet anders dan hiertegen optreden en aanhoudingen verrichten, zodat de openbare orde kan worden hersteld. Dat hierbij honden, paarden en een groot aantal politiemensen is ingezet acht de Nationale ombudsman gelet op de omstandigheden van die avond niet onjuist en niet onnodig escalierend. Naar het oordeel van de Nationale ombudsman rechtvaardigde het vijandige en recalcitrante gedrag van het publiek, waaronder verzoekers zich ook bevonden, en de geformuleerde doelstellingen en tolerantiegrenzen het politie-ingrijpen.

Het toegepaste geweld

Voorts doet de vraag zich voor of de politie te veel geweld heeft gebruikt bij de aanhouding van verzoekers. Het is een vereiste van behoorlijk overheidsoptreden dat grondrechten

worden gerespecteerd. Het recht op onaantastbaarheid van het lichaam is neergelegd in internationale verdragen en de Grondwet (zie Achtergrond, onder 3 en 3a.). Het gebruik van geweld betekent een inbreuk op dit recht. Op grond van de Politiewet (zie Achtergrond, onder 4) is een politieambtenaar bevoegd geweld te gebruiken wanneer het daarmee beoogde doel dit, mede gelet op de aan het gebruik van geweld verbonden gevaren, rechtvaardigt en het doel niet op een andere wijze kan worden bereikt.

Het staat vast dat de politie die avond gebruik heeft gemaakt van geweld bij de aanhouding. Dit geweld bestond met name uit fysiek geweld, waaronder onder meer schoppen, duwen, bij de keel grijpen, tegen de grond werken, en het gebruik van de wapenstok. Ook zijn er bij diverse aangehouden personen handboeien omgelegd. Zoals hiervoor al is vermeld kan het gebruik van geweld bij aanhoudingen in een grote groep escalerend werken, evenals het niet direct afvoeren van arrestanten. Dit roept bij omstanders vaak een reactie richting de politie op, waarbij niet vergeten mag worden dat mensen gelet op de groep waarin zij zich bevinden vaak heftiger zullen reageren en elkaar meetrokken in hun reactie.

In zijn algemeenheid kan worden opgemerkt dat juist onrust en opstandjes bij grote evenementen in groepsverband vragen om een doortastende en voortvarende aanpak van de politie om op deze manier de rust snel te herstellen. Hierbij merkt de Nationale ombudsman op dat de politie veel kan doen om geweldgebruik door het publiek te voorkomen, maar dat het erg moeilijk is voor de politie om eenmaal ingezet geweld te doen stoppen, zeker bij grote groepen. In deze omstandigheden kan het slaan met de wapenstok, het fysiek onder controle brengen van personen en het aanleggen van handboeien zonder meer gerechtvaardigd zijn. Dat de aangehouden personen hiervan pijn en letsel ondervinden is uitermate vervelend, maar dit hoeft nog niet mee te brengen dat het optreden niet behoorlijk is. De politie dient zich echter wel altijd bewust te zijn van de mate waarin zij geweld toepast en het feit dat het toepassen van geweld een reactie oproept bij het overige aanwezige publiek.

Uit de verklaringen van verzoekers komt naar het oordeel van de Nationale ombudsman duidelijk naar voren dat zij de aanwezigheid en het optreden van de politie niet accepteerden en dat zij zich hiertegen zowel fysiek als verbaal hebben verzet, ook op het moment dat zij of anderen werden aangehouden. Anderzijds is de Nationale ombudsman van oordeel dat uit de verschillende verklaringen volgt dat de politie bij het aanhouden van de personen stevig heeft doorgepakt. Verzoekers verklaren ook dat de politie geweld op hen heeft toegepast op het moment dat zij reeds geboeid waren en geen verzet boden. Het is niet meer na te gaan of de politie ten opzichte van elke individuele arrestant gerechtvaardigd geweld heeft gebruikt en of dit geweld proportioneel was. De verklaringen van verzoekers en de betrokken politieambtenaren lopen op dit punt te veel uiteen, waarbij de Nationale ombudsman geen aanleiding ziet om aan de verklaringen van verzoekers dan wel aan de verklaringen van de betrokken politieambtenaren meer waarde te hechten.

Gelet op de vijandige sfeer die op dat moment onder het publiek heerste jegens de politie, de noodzaak om snel een einde te maken aan de onrust en het plegen van de strafbare feiten en de mate waarin verzoekers zich hebben gekeerd tegen de politie is de Nationale ombudsman van oordeel dat het toegepaste geweld in zijn algemeenheid de toets der kritiek kan doorstaan. Daarbij plaatst de Nationale ombudsman wel nadrukkelijk de kanttekening dat hij niet uitsluit dat de politie in een enkel individueel geval wellicht te stevig heeft doorgepakt waardoor onnodige letsel en pijn is toegebracht. Dit valt echter niet meer vast te stellen. Daarnaast is de Nationale ombudsman van oordeel dat het afvoeren van de arrestanten sneller en efficiënter had moeten plaatsvinden. De Nationale ombudsman heeft met instemming ervan kennisgenomen dat het politiekorps dit zelf ook heeft erkend en dat hier bij de volgende 5 mei-vieringen aandacht voor is geweest.

Alles overziend komt de Nationale ombudsman tot de conclusie dat de politie niet onnodig escalierend is opgetreden en dat het toegepaste geweld in zijn algemeenheid de toets der kritiek kan doorstaan, waardoor niet in strijd is gehandeld met het evenredigheidsvereiste en het recht op onaantastbaarheid van het lichaam voldoende gerespecteerd.

De onderzochte gedraging is behoorlijk.

Conclusie

De klacht over de onderzochte gedraging van de beheerder van het regionale politiekorps Gelderland-Midden is niet gegrond.

Slotbeschouwing

Het jaarlijks op 5 mei georganiseerde bevrijdingsfestival in Wageningen trekt gemiddeld tienduizenden bezoekers. De politie staat elk jaar weer voor de taak om de openbare orde en veiligheid voor de deelnemers en bezoekers van het festival te waarborgen. Uitgangspunt hierbij is dat de politie zich op de achtergrond houdt en de-escalierend optreedt, zodat de festiviteiten op 5 mei de boventoon voeren. Maar niet alleen de politie heeft een verantwoordelijkheid voor het feestelijk laten verlopen van het bevrijdingsfestival. Ook bezoekers moeten zich gedragen en, zich al dan niet gevraagd door de politie of de organisatie, houden aan aanwijzingen en regels die voor hen gelden. Burgers hebben in die zin een begrensde vrijheid en er is een gedeelde verantwoordelijkheid van burgers en overheid voor het feestelijk en goed laten verlopen van het bevrijdingsfestival.

Op 5 mei 2003 maakten verzoekers laat op de avond deel uit van publiek dat naar muziek luisterde van Kabaal am Gemaal. Na een incident vlakbij het podium tussen twee hondengeleiders van de politie en personen, die vanaf een balustrade van een flat bierflesjes/blikjes naar hen gooiden, is de situatie tussen het publiek en de politie uit de hand gelopen. Verzoekers zijn hierbij aangehouden. Uit het onderzoek komt naar voren

dat de politie in redelijkheid geen andere mogelijkheid had dan optreden tegen het publiek - waar verzoekers onderdeel van uitmaakten - nu het publiek zich zowel fysiek als verbaal tegen de politie keerde. Pogingen van de kant van de politie om het publiek kalm te krijgen mislukten, omdat het publiek, en dus ook verzoekers, niet voldeden aan vorderingen zich te verwijderen. Het publiek keerde zich verbaal tegen de politie en gooide voorwerpen richting de politie. In die situatie moest de politie ingrijpen en alles overziend was het optreden op zijn plaats en evenredig. Het onderzoek van de Nationale ombudsman is niet gericht geweest op individuele gevallen, maar hij is zich ervan bewust dat de politie in deze situatie bepaalde individuele personen hard en wellicht in een enkel geval te hard heeft aangepakt.

Het is goed te constateren dat in de jaren na 2003 het bevrijdingsfestival volledig in het teken stond van de viering van de vrijheid en er geen grote wanordelijkheden hebben plaatsgevonden.

Onderzoek

Op 16 januari 2008 ontving de Nationale ombudsman een verzoekschrift van mevrouw DS., mevrouw LS., mevrouw BS., de heer M., mevrouw R., mevrouw B. en mevrouw G., ingediend door de heer mr. E. Th. Hummels, advocaat te Zeist, met klachten over gedragingen van medewerkers van het regionale politiekorps Gelderland-Midden te Arnhem. Naar deze gedragingen, die worden aangemerkt als gedragingen van de beheerder van het regionale politiekorps Gelderland-Midden, werd een onderzoek ingesteld.

In het kader van het onderzoek werd de korpsbeheerder verzocht een afschrift toe te sturen van de stukken die op de klacht betrekking hebben. In het kader van het onderzoek werd verzoekers en vertegenwoordigers van het regionale politiekorps Gelderland-Midden, waaronder een aantal betrokken politieambtenaren, vervolgens verzocht op het vooraf toegestuurde conceptverslag van Rapport te reageren tijdens een hoorzitting op het Bureau Nationale ombudsman.

In verband met hun verantwoordelijkheid voor justitieel politieoptreden dan wel politieoptreden ter handhaving van de openbare orde werden ook de hoofdofficier van justitie te Arnhem en de burgemeester van de gemeente Wageningen over de klacht geïnformeerd en in de gelegenheid gesteld hun zienswijze kenbaar te maken, voor zover daarvoor naar hun oordeel reden was. Zij maakten van deze gelegenheid geen gebruik.

Het resultaat van het onderzoek werd als verslag van bevindingen gestuurd aan betrokkenen.

De intermediair van verzoekers deelde mee dat zowel hij als verzoekers zich met de inhoud van het verslag kunnen verenigen.

Betrokkenen van de zijde van de politie gaven binnen de gestelde termijn geen reactie.

Bevindingen

1. Verzoekers klagen erover dat de politie jegens ieder van hen buitenproportioneel geweld heeft gebruikt na afloop van het Kabaal am Gemaal. Hierdoor is de situatie volgens hen onnodig geëscaleerd.

2. Over de toedracht van het jegens haar gebruikte geweld verklaarde **verzoekster DS.** het volgende in haar klachtbrief aan de korpsbeheerder. Zij was met een groepje vrienden bij het Kabaal am Gemaal waar de sfeer feestelijk was, aldus verzoekster. Na het laatste optreden stopte een politieauto langs de weg. Ook kwam de bereden politie naar het terrein. Omstanders riepen naar de politie "Ga weg", "Politie wegwezen" en "Laat ons met rust" of woorden van gelijke strekking. Volgens verzoekster escaleerde de situatie omdat de betrokken politieambtenaren direct heftig op dit roepen van omstanders reageerden. Meer politieambtenaren, waaronder politieambtenaren met honden, kwamen ter plaatse. De bereden politie reed op het publiek op de stoep in, soms zelfs tegen mensen aan, waardoor er paniek uitbrak.

DS. gaf aan dat zij door twee politiepaarden omver werd gelopen en onder de paardenhoeven belandde. Een vriendin hielp haar overeind waarna zij hun weg vervolgden. Halverwege de straat kwam een politieagente van de bereden politie haar opnieuw tegemoet, waardoor verzoekster schrok en weer struikelde. De betrokken politieagente schreeuwde tegen haar dat ze weg moest gaan, maar verzoekster kon geen gehoor geven aan dit bevel omdat zij op de grond lag en geen kant opkon. Haar vriendin hielp haar voor de tweede keer op de been. De betrokken politieagente riep op dat moment naar een collega dat verzoekster aangehouden diende te worden. Een mannelijke politieambtenaar duwde verzoekster over een elektriciteitskastje en deed haar handboeien om. Twee politieagenten trokken haar mee naar een politieauto en schopten haar onderuit zodat zij op haar knieën terecht kwam. DS. stelde dat zij met haar hoofd zodanig hard tegen de motorkap werd geduwd dat zij een contactlens verloor. Al die tijd schreeuwde de betrokken politieambtenaar tegen haar dat ze normaal moest doen. Vervolgens werd zij naar het politiebureau vervoerd.

2a. Tijdens de hoorzitting op het bureau van de Nationale ombudsman d.d. 25 september 2008, verklaarde verzoekster DS. - voor zover nog niet eerder verklaard - onder meer dat zij overstuur raakte omdat zij zag dat haar vriend werd aangehouden. Dit was voor het gooien van blikjes. Verzoekster gaf aan dat zij haar vriend ook blikjes had zien gooien. De vriend van verzoekster DS. vond dat de politie weg moest gaan, net als het grootste deel van het nog aanwezige publiek. Als de politie na de aanhouding van haar vriend gewoon was weggegaan was er niets aan de hand geweest, aldus verzoekster DS. Voorts gaf verzoekster DS. aan dat zij zelf geen klappen had gekregen. Ze voegde hieraan toe dat wellicht de indruk is ontstaan dat zij erop uit waren om onrust te stoken, maar dat dit zeker

niet zo was. Ze waren daar juist om feest te vieren, aldus verzoekster DS.

3. **Verzoekster B.** verklaarde over het politieoptreden het volgende in haar klachtbrief aan de korpsbeheerder. Nadat de optredens waren afgelopen en het feestje op z'n einde liep, zag verzoekster een politieauto midden op de weg staan en mensen die van de balustrade van een appartementencomplex wegreunden terwijl politieagenten met de wapenstok in de hand achter hen aangingen. Verzoekster hoorde iemand op straat zeggen dat er een voorwerp van de balustrade naar beneden was gegooid. Omstanders probeerden de agenten tot rust te manen omdat de mensen van de balustrade al waren weggerend. Vervolgens verschenen er steeds meer politieambtenaren, zowel in uniform als in burger en ook politiehonden en bereden politie. Nadat de politieambtenaren van de balustrade waren teruggekeerd bij de auto, hoorde B. een politieagent in burger zeggen, terwijl hij naar een man op de parkeerplaats wees: "Die daar met dat jasje, die deed het." Verzoekster had de indruk dat deze man niets te maken had met de groep die op de balustrade had gestaan.

Verzoekster zocht intussen een veilig heenkomen bij een prullenbak omdat de politiepaarden op de stoep tussen het publiek gingen lopen. Ze riep naar de bereden politie dat het gevaarlijk was om met de paarden tussen de mensen te gaan lopen en dat ze voorzichtig moesten zijn. Door een onverwachte duw in haar rug van een politieman viel B. tussen de politiepaarden, maar kon snel weer opstaan. Vervolgens sloeg een vrouwelijke politieambtenaar haar met de wapenstok op de arm, waarna een politieagente te paard haar nogmaals op diezelfde arm en vervolgens op haar bovenbeen en rug sloeg. Volgens verzoekster had de politie tot op dat moment nog steeds niet van haar gevorderd dat zij weg moest gaan.

3a. Tijdens de hoorzitting op het bureau van de Nationale ombudsman d.d. 25 september 2008, verklaarde verzoekster B. - voor zover nog niet eerder verklaard - onder meer dat zij dacht dat de moord op Pim Fortuyn, een jaar eerder, zeker meespeelde bij de aanpak van de politie. Verder voegde zij hieraan toe dat zij die bewuste dag en avond wel gedronken hadden, maar zeker niet dronken waren. De groep was gewoon lekker aan het dansen. Verzoekster B. verzette zich dan ook hevig tegen het beeld dat volgens haar van hen is ontstaan. Verzoekster B. meende dat zij en de groep waartoe zij behoorde door de politie wordt neergezet als "links tuig".

Vervolgens merkte verzoekster B. op dat zij op het feestterrein twee meisjes van ongeveer veertien jaar had gezien, die totaal overstuur waren van het politieoptreden. Ook verzoekster B. zelf vond het optreden schokkend en had nog nooit zoveel geweld meegemaakt. Verzoekster B. benadrukt dat juist zij werden aangevallen door de politie en niet andersom. Daarbij waren de feestgangers absoluut niet gelijkwaardig aan de politie, nu de politie beschikte over paarden. Ook hoorde zij over de politieporto dat er werd gezegd dat de politie zich rustig moest houden, maar dat gebeurde volgens verzoekster niet. Verzoekster B. merkte nog op dat er volgens haar niet met glas was gegooid richting

de politie, hooguit met plastic bekertjes.

4. **Verzoekster LS.** lichtte haar klacht over het politiegeweld als volgt toe in haar klachtbrief aan de korpsbeheerder. Nadat het laatste optreden was afgelopen, zag verzoekster dat twee politieauto's kwamen aanrijden, uit tegenovergestelde richtingen. Nadat de politieauto's waren gestopt, stapten politieagenten uit en renden richting de huizen aan de andere kant van de straat. Verzoekster LS. kreeg de indruk dat daar iets was voorgevallen maar had dit zelf niet waargenomen. Snel daarna verschenen nog meer politieambtenaren, waaronder twee ambtenaren van de bereden politie en twee hondengeleiders. De politie was erg opgefokt, aldus verzoekster. Verzoekster LS. vroeg aan een politieambtenaar die orders uitdeelde om uitleg over de reden voor deze wijze van politieoptreden. Deze politieambtenaar gaf pas na aandringen van haar kant aan dat er met een blikje naar de politie was gegooid, maar ging verder niet in op haar overige vragen.

Verzoekster LS. verklaarde verder dat de bereden politie vervolgens voor een gevaarlijke situatie zorgde door met hun paarden op de stoep tussen de omstanders te gaan lopen. Toen zij tegen één van de bereden politieagentes riep dat zij weg moest gaan omdat haar paard over mensen heen liep, sloeg deze haar met de wapenstok. Het volgende moment sloeg dan wel schopte een politieagent in burger haar over een muurtje. Deze politieagent was buiten zinnen en sloeg haar een aantal maal met de wapenstok, aldus verzoekster. Vervolgens renden zij samen naar een vrouw die achter verzoekster LS. stond. De politieagent was voornemens haar aan te houden, maar verzoekster LS. wilde haar beschermen en trok haar weg.

Daarna zag verzoekster dat haar vriend op de grond werd gedrukt door een aantal politieagenten. Toen zij naar hem toerende terwijl zij de politieagenten tot voorzichtigheid maande, werd zij van achteren bij haar keel gegrepen. De betrokken politieagente kneep haar keel zo hard dicht dat zij geen lucht meer kreeg, aldus verzoekster. Het volgende moment werd zij op de grond gegooid en in de handboeien geslagen. Pas nadat verzoekster LS. zei dat zij geen lucht meer kreeg, verslaptte de politieagente haar greep op de keel van verzoekster. Daarna werd verzoekster overgedragen aan een andere politieagent. Terwijl zij samen met hem stond te wachten, zag verzoekster dat een bekende van haar uit een politieauto werd getrokken en geschopt en geslagen door vier of vijf agenten in burger en uniform. Verzoekster zag niet of zij werd aangehouden. Ook zag zij dat een arrestant een jas over het hoofd werd getrokken toen hij werd weggevoerd. De politieagent die verzoekster LS. vasthield, gaf geen antwoord op haar vraag naar de reden voor die jas over het hoofd.

Na enige tijd wachten werd verzoekster op haar knieën tegen een politieauto geduwd. Hoewel zij zich niet verzette, werd haar hoofd met geweld naar links tegen de politieauto geduwd, volgens verzoekster om te voorkomen dat zij kon zien wat er rechts van haar gebeurde. Vervolgens werd zij in een politieauto naar het politiebureau gebracht en daar in

een cel geplaatst, terwijl haar de handboeien niet werden afgedaan. Op haar roepen en bellen werd pas na drie kwartier gereageerd. Op haar herhaalde vraag of het toilet doorgespoeld kon worden, werd geen antwoord gegeven.

Door dit politieoptreden liep verzoekster LS. een pijnlijke en gezwollen pols en hand, blauwe plekken op haar arm en been, een zere kaak en keel op. Daarnaast verklaarde zij geschokt te zijn door het buitensporige politiegeweld, waarop op dat moment geen controle leek te zijn.

4a. Tijdens de hoorzitting gehouden op het bureau van de Nationale ombudsman d.d. 25 september 2008, verklaarde verzoekster LS. - voor zover nog niet eerder verklaard - onder meer dat zij niet had gezien dat verzoeker M. tegen de auto had geschopt. Verder verklaarde ze dat de sfeer eng en duister was. Er was veel politie op het terrein. Verzoekster LS. verklaarde geen politiehonden te hebben gezien, maar wel politiepaarden en politieagenten met wapenstokken. Verzoekster LS. vond dat de politie er goed aan deed om weg te gaan, omdat de politie gevaarlijk bezig was, zeker de bereden politie. De paarden liepen tussen het publiek door en mensen vielen voor de benen van de paarden. Verzoekster LS. vroeg aan een politieagente te paard of zij niet weg kon gaan. Ook vanuit het publiek werd geroepen dat de politie weg moest gaan. Volgens verzoekster werd er niet gescholden door het aanwezige publiek richting de politie. Verzoekster verklaarde dat zij een klap met de wapenstok van de agente te paard kreeg omdat zij zich met de situatie bemoeide.

Verzoekster LS. voegde nog toe dat zij niet had gezien dat er met glazen flessen, blikjes of een mes was gegooid. Volgens verzoekster LS. was de sfeer op het terrein goed, totdat de politie ter plaatse kwam. Verzoekster LS. begreep dat er wel iets moest zijn gebeurd, anders was de politie niet in actie gekomen. Echter, zij hadden niets te maken met het gooien van een voorwerp vanaf de balustrade.

5. **Verzoekster BS.** verklaarde in haar klachtbrief aan de korpsbeheerder het volgende ten aanzien van haar klacht over de wijze waarop zij op 6 mei 2003 door de politie werd aangehouden. Ze stond op het Plantsoen en zag dat er verschillende personen werden gearresteerd. De politie gebruikte daarbij veel geweld, ook tegen omstanders. Ze stond op de stoep en riep dat de politie weg moest gaan. Een hondengeleider beval haar om weg te gaan, waarna zij van die plek wegliep. Plotseling schopte een politieagente haar onderuit, aldus verzoekster. Haar werd niet verteld dat zij werd aangehouden, evenmin op welke grond. Hoewel zij zich niet verzette tegen haar aanhouding, duwde een politieambtenaar verzoeksters hoofd hard op de grond met diens knie. Andere politieagenten zaten bovenop verzoekster en duwden haar zodanig hard tegen de grond dat zij in ademnood kwam. Dit was voor verzoekster BS. een angstige ervaring. Ze vroeg de betrokken ambtenaren om van haar af te gaan. Pas toen haar de handboeien hardhandig waren aangelegd, gingen zij van haar af. Op haar vraag waarom zij werd aangehouden, schreeuwde een politieagente in haar oor dat het ging om mishandeling van een politieambtenaar, waarna zij verzoekster

tegen de politieauto gooide. Vervolgens moest zij op haar knieën op de grond voor de politieauto gaan zitten.

De agent in burger die verzoekster BS. ervan beschuldigd had dat zij hem een bierfles naar het hoofd had gegooid, kwam vervolgens op verzoekster aflopen. Hij schreeuwde tegen haar en was duidelijk heel boos, aldus verzoekster. Toen zij hem toeriep dat hij zonder reden omstanders in elkaar had geslagen, gaf hij haar twee klappen tegen haar hoofd. Verzoekster BS. protesteerde daartegen, waarna een andere politieambtenaar haar met haar hoofd op de motorkap van de politieauto duwde, terwijl zij nog geboeid en met haar knieën voor de politieauto zat. Hij weigerde met verzoekster, die inmiddels ook boos was geworden, te praten en trok een jas over haar hoofd. Volgens BS. was dit om ervoor te zorgen dat zij zou stoppen met praten. Pas na haar herhaalde smeekbedes en toezeggingen dat zij haar mond zou houden, haalde hij de jas van haar hoofd. Verzoekster BS. verklaarde dat de voornoemde wijze van aanhouden onnodig was omdat zij zich niet verzette tegen haar aanhouding. Ten gevolge van haar aanhouding had zij zere plekken over haar hele lichaam.

Als algemene klacht over het politieoptreden op 6 mei 2003 stelde verzoekster BS. dat de politie onnodig dreigend en provocerend reageerde nadat een incident op een galerij van huizen tot een arrestatie had geleid. Zo haalden de hondengeleiders hun honden uit de politieauto en liepen daarmee op het publiek af. Omdat dit dreigend op hen overkwam, riepen omstanders dat de politie weg moest gaan. Meteen kwam er versterking van de bereden politie en agenten in burger. De bereden politie reageerde erg agressief door omstanders omver te lopen met hun paarden, aldus verzoekster. Agenten in burger sloegen en schopten mensen en joegen hen weg van het plein, zonder daarbij aan te geven dat zij van de politie waren. De eerder genoemde agent in burger was er volgens verzoekster BS. op uit om willekeurige omstanders te schoppen en te slaan. Hij daagde het publiek zelfs uit tot een gevecht met de opmerking "Wil je vechten? Kom maar, kom maar!" of woorden van gelijke strekking. Door toedoen van deze politieambtenaar werd zij later aangehouden, stelde verzoekster. Ook zag zij hoe bij een jongen die was aangehouden, een jas over zijn hoofd werd getrokken toen hij naar de politieauto werd geleid. Een andere jongen die de hiervoor genoemde agressieve agent in burger iets vroeg dan wel een opmerking tegen hem maakte, werd op diens aanwijzen door een groep andere agenten achtervolgd en vervolgens tegen de grond geschopt terwijl zij tegen hem schreeuwden. Daarna vertrokken de politieambtenaren weer zonder hem te arresteren.

Deze gewelddadige en intimiderende handelwijze van de politie noemde verzoekster BS. een vorm van terreur.

5a. Tijdens de hoorzitting gehouden op het bureau van de Nationale ombudsman d.d. 25 september 2008, verklaarde verzoekster BS. - voor zover nog niet eerder verklaard - onder meer dat zij niet had gezien dat er die avond met glaswerk was gegooid. Er werd wel met iets gegooid, maar niet glaswerk. Verzoekster verklaarde vervolgens dat zij wel

met een bierflesje had gegooid. Deze flesjes hadden zij en haar vrienden zelf meegenomen. Verder zag ze niet dat er met bierflesjes werd gegooid. Ze heeft niet gehoord dat de politie het publiek verzocht om weg te gaan. Op de vraag over de stelling van de politie dat het publiek zich met de arrestaties bemoeide antwoordde verzoekster BS. dat dit een reactie was op de inzet van de politiehonden en politiepaarden. Er was volgens verzoekster BS. geen sprake van een grote groep tegen de politie, maar van kleine verschillende groepjes. Volgens verzoekster klopte het, zoals verzoekster B. ook verklaarde, dat er opmerkingen door de politie zijn gemaakt in de trant van "die Volkert-vriendjes gaan we pakken". Hieruit leidde verzoekster af dat de politieagenten vooringenomen waren. Verzoekster BS. gaf aan dat het politieoptreden het extreemste optreden was dat zij ooit van de politie heeft meegemaakt. Volgens verzoekster BS. was het erg eng. Ze verklaarde voorts dat ze een bierflesje in de richting van politieagent Ba. gooide omdat deze achter verzoeker M. aanrende. Dit wordt nu volgens verzoekster gebruikt door de politie om hun eigen buitensporige optreden goed te praten. Ze heeft verzoeker M. niet tegen een auto zien trappen. Toen verzoekster BS. in de boeien bij de auto zat is zij door politieambtenaar Ba. in haar gezicht geslagen. Politieambtenaar Bi. gedroeg zich volgens verzoekster BS. niet erg agressief. Verzoekster BS. merkte ten slotte op dat zij op het politiebureau netjes is behandeld.

6. **Verzoeker M.** verklaarde in zijn klachtbrief aan de korpsbeheerder het volgende over het optreden van de politie op 6 mei 2003. Na afloop van het concert kwam een politieauto voorbijrijden. Nadat iemand tegen die auto aanduwde, gingen de politieagenten uit de politieauto achter die persoon aan. Volgens verzoeker vonden veel omstanders dat de politie weg moest gaan. Een andere persoon werd aangehouden wegens het gooien van platte, lege bierblikjes die niemand hadden geraakt. Toen verzoeker M. achter de arrestant aanliep, gingen twee politieagenten in burger achter hem aan en sloegen hem met de vuist en hun wapenstok. Ook daagden ze hem uit om te vechten, aldus verzoeker. Hij probeerde tevergeefs om hen tot bedaren te brengen. Op het moment dat hij van hen wegliep, hielden meerdere politieambtenaren hem aan en brachten hem naar de grond door op hem te gaan zitten. Hoewel hij zich niet verzette, werden de handboeien zeer hardhandig en te strak aangelegd, stelde verzoeker M. Vervolgens werd hij naar een politieauto gesleept en daar op zijn knieën, met zijn hoofd tegen de auto, neergezet. Een van de agenten die hem al eerder had geslagen, sloeg hem opnieuw, ditmaal in zijn gezicht. Verzoeker hoorde andere arrestanten die zich in zijn nabijheid bevonden, zich ook beklagen over hun gewelddadige behandeling. Tevens hoorde hij een politieambtenaar zeggen dat voorkomen moest worden dat de pers foto's zou maken. Op zijn vraag of de handboeien iets losser gemaakt konden worden, werd niet gereageerd, aldus verzoeker M.

6a. Tijdens de hoorzitting gehouden op het bureau van de Nationale ombudsman d.d. 25 september 2008, verklaarde verzoeker M. - voor zover nog niet eerder verklaard - onder meer dat hij politieambtenaar Bi. en zijn collega aansprak nadat zij hun honden uit de auto haalden. Hij vond dit een overtrokken reactie van de politieambtenaren en vroeg aan de

politieambtenaren waar zij mee bezig waren. Hij weet zeker dat politieambtenaar Bi. met een politiehond liep. Verzoeker M. vervolgde dat hij van mening is dat niet alleen de politie de scepter zwaait in openbare ruimte, maar dat alle aanwezigen, dus burgers en politie samen verantwoordelijk zijn voor de openbare orde. Verzoeker M. gaf aan dat hij alleen wil voldoen aan een bevel van de politie als de politie gegronde redenen heeft om een bevel te geven. Toen de politie een persoon aanhield vroeg verzoeker M. naar de reden van aanhouding. Hij probeerde niet de aanhouding te belemmeren, aldus verzoeker M. Toch werd hij opeens door een collega geslagen, de bosjes ingeduwde en geschopt. M. verklaarde absoluut niet tegen een auto te hebben getrapt, hij stond alleen bij deze auto. Verzoeker M. verklaarde nog steeds erg boos te zijn over wat er die avond allemaal is gebeurd. De politie is volgens M. schuldig aan de escalatie. Verzoeker M. verklaarde voorts dat hij op het plein heeft staan roepen en zijn mening heeft verkondigd. Hij is niet weggegaan omdat hij het niet eens was met het optreden van de politie. Verzoeker M. wilde dat de politie hem eerst zou uitleggen wat de reden was voor het geven van de vordering zich te verwijderen. Verzoeker M. gaf aan dat hij de politie ook had gevorderd weg te gaan, maar dat de politie hier ook niet aan voldeed.

7. **Verzoekster R.** lichtte in haar klachtbrief aan de korpsbeheerder haar klacht over het politieoptreden op 6 mei 2003 als volgt toe. Na het optreden van de bands arriveerde een politiewagen, volgens verzoekster op provocerende wijze. Twee politiemannen te paard en agenten in burger volgden al snel. Een politieagente sprak haar aan met de woorden "Bek dicht houden en oprotten" en dreigde haar te slaan en aan te houden. De bereden politie viel het publiek aan en andere agenten sloegen met hun wapenstok willekeurige omstanders. R. verklaarde dat zij richting het podium vluchtte en daar door meerdere agenten naar de grond werd gewerkt, waarbij haar keel werd dichtgeknepen. Ze raakte daardoor even buiten bewustzijn. Vervolgens werd zij tegen een politieauto aangegooid. Verschillende politieambtenaren sloegen haar met de wapenstok en scholden haar uit. Toen R. in de politieauto was geduwd, maakte een agent in burger verschillende keren een provocerend gebaar naar haar door zijn wijs- en middelvinger tegen elkaar naar zijn lippen te brengen. Een andere agent in burger sloeg haar met zijn wapenstok hard in haar buik. Vervolgens werd verzoekster hardhandig uit de politiewagen gesleurd. Tijdens het afdoen van de handboeien werd zij meerdere keren geslagen en hard met haar hoofd tegen de politiewagen geduwd, aldus R. Daarna werd zij door de politieambtenaren weggesmeten. Ten gevolge van deze handelwijze had verzoekster over haar hele lichaam blauwe plekken, waaronder een horizontale striem op haar adamsappel en twee in haar nek. Verzoekster stelde dat zij geen enkele aanleiding had gegeven om op deze wijze door de politie behandeld te worden.

Daarnaast gaf R. aan dat zij klachten had over de manier waarop de politie eerder op de dag bij het Vrijheidsdefilé haar spandoek had afgepakt en haar had aangehouden wegens, naar later bleek, verstoring van de openbare orde. Ook wenste zij zich te beklagen over de behandeling die haar en haar vrienden ten deel viel toen zij op het politiebureau ingesloten

zaten.

8. **De korpsbeheerder** verklaarde de klachten over het gebruikte geweld deels ongegrond en deels niet beoordeelbaar. Zij stelde daartoe dat politieambtenaren in beginsel bevoegd zijn om in bepaalde situaties geweld te gebruiken. Dit geweld dient dan wel te voldoen aan de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit. De basis voor het gebruik van geweld door politiemensen is gelegen in artikel 8 van de Politiewet en artikel 4 van de Ambtsinstructie voor de politie, de Koninklijke Marechaussee en de buitengewoon opsporingsambtenaar (zie Achtergrond, onder 1. en 2.). Het gebruikte geweld moet het beoogde doel rechtvaardigen en dit doel moet niet op een andere wijze kunnen worden bereikt. Tevens dient daarbij een afweging te worden gemaakt van de aan het gebruik van geweld verbonden gevaren, niet alleen voor betrokkenen maar ook voor de politieambtenaren zelf, hun collega's en derden. De korpsbeheerder stelde dan ook dat het van de situatie afhankelijk is of het gebruik van geweld en de mate waarin het wordt toegepast geoorloofd is.

De korpsbeheerder gaf aan dat de waarheidsvinding in deze zaak moeilijk was omdat alle betrokken partijen een eigen beleving hebben van hetgeen is voorgevallen. Ze stelde echter dat de betrokken ambtenaren vanuit hun professie de situatie als dreigend en onvoorspelbaar inschatten, omdat er sprake was van het gooien met glaswerk en een mes richting de politie, het trappen tegen een politievoertuig, en personen die politieambtenaren beledigden en zich fysiek tegen hen keerden. De korpsbeheerder stelde dat de politie nooit als eerste geweld gebruikt, ook in het onderhavige geval niet.

Volgens de korpsbeheerder werd vanuit het commandocentrum door de operationeel commandant gestuurd op de-escalerend optreden van de politie. Zij verwees daartoe naar de interne evaluatie die werd opgesteld door de operationeel commandant (zie onder 9.).

De korpsbeheerder stelde zich op het standpunt dat vanwege de situatie op het Plantsoen het gebruik van geweld door middel van slaan met de wapenstok en het bij de keel grijpen, gerechtvaardigd was. Zij merkte daartoe op dat voldoende aannemelijk was dat klagers de instructies van de politie om zich te verwijderen meerdere keren negeerden. Voorts bemoeiden klagers zich met de aanhouding van andere personen waardoor zij de politieambtenaren in de uitoefening van hun werkzaamheden hinderden. De korpsbeheerder benadrukte dat het incident op alle betrokkenen een grote indruk heeft gemaakt. Dat zij daarbij mogelijk verwondingen opliepen, was bijna onvermijdelijk, aldus de korpsbeheerder. Zij verklaarde de klacht op dit punt ongegrond.

Ten aanzien van de klachten over het over het hoofd trekken van een jas, merkte de korpsbeheerder op dat klager en de politie van mening verschilden over de feitelijke gebeurtenissen op dit punt. Zij verwees tevens naar het standpunt van de Nationale ombudsman dat het trekken van een jas over het hoofd een zware inbreuk is op de lichamelijke integriteit van een persoon en daarom slechts in uitzonderlijke gevallen is

toegestaan. Het geweldmiddel heeft de-escalatie tot doel en wordt aangewend om de betrokken verdachte te desoriënteren en te voorkomen dat hij op omstanders kan reageren. Deze omschrijving paste volgens de korpsbeheerder goed in het geschetste beeld van het incident op 6 mei 2003. Daarbij merkte zij op dat overigens tijdens een worsteling ook de mogelijkheid bestaat dat kledingstukken verschuiven. Gelet op het voorgaande, merkte de korpsbeheerder op dat een klacht over het over het hoofd trekken van een jas in beginsel dan ook tot een gegrondverklaring van die klacht zou moeten leiden. Echter, in het onderhavige geval kon zij niet beoordelen of door de betrokken politieambtenaren bewust jassen over hoofden van burgers waren getrokken. Zij onthield zich op dit punt dan ook van een oordeel.

Tot slot merkte zij nog het volgende op met betrekking tot de klagers die zelf geen geweld ondergingen maar dit wel aanschouwden. Deze klagers hadden aangegeven dat zij het gebruikte geweld buitensporig vonden en daardoor waren geschokt. De korpsbeheerder meende evenwel dat het gebruikte geweld in de geschetste situatie gerechtvaardigd was.

9. Uit de interne evaluatie, opgemaakt door **de operationeel commandant**, mevrouw Mo., naar aanleiding van het politieoptreden op 5 en 6 mei 2003, kwam het volgende naar voren.

Ten behoeve van het Bevrijdingsfestival werd een politiedraaiboek opgesteld, waarin onder andere de opdrachten voor de politie tijdens de festiviteiten, de beleidsuitgangspunten en de tolerantiegrenzen werden opgenomen. Ten aanzien van de tolerantiegrenzen werd gesteld dat er naar de-escalerend gedrag van de politie diende te worden gestreefd en dat het initiatief tot het aanwenden van geweld niet van politiezijde uit diende te gaan.

De operationeel commandant stelde dat er zowel overdag als 's avonds sprake was van ordeverstoring en strafbare feiten. In totaal werden negentien mensen aangehouden voor onder andere ordeverstoring op het Plantsoen, mishandeling, belediging en belemmering van een aanhouding.

Ten aanzien van de feitelijke situatie op het Plantsoen gaf zij het volgende aan. Tijdens de avond werd in uniform en in burger gesurveilleerd door de stad. Daarnaast waren ook twee hondengeleiders en twee agenten te paard aanwezig in verband met de openbare orde. Zowel de politie als het 4 en 5 mei comité noemden de sfeer aan het einde van de avond "onvoorspelbaar". Volgens de operationeel commandant werd er veel alcohol en drugs gebruikt. Daarom werd door de commandant van politie extra alertheid gevraagd.

Omstreeks 00.20 uur reden de hondengeleiders in hun opvallende politieauto op het Plantsoen. Vanaf de balustrade van een appartementencomplex werden zij bekogeld met onder andere bierflesjes. Zij vorderden daarom dat de personen die de bierflesjes hadden gegooid, zich zouden verwijderen van de balustrade. Op hetzelfde moment zagen zij dat beneden een man hard tegen hun dienstvoertuig trapte. Daarna verdween de man tussen

de omstanders.

Toen de hondengeleiders weer bij hun auto aankwamen, werden zij opnieuw vanaf de balustrade bekogeld en ook door personen die zich op het plein bevonden. In afwachting van de gevraagde versterking haalden de hondengeleiders hun diensthonden uit de auto. Politieambtenaren gekleed in uniform en in burger reageerden op de oproep. Ook naar hen werd glaswerk gegooid. Dit was aanleiding voor een aantal agenten in burger om een verdachte aan te houden. Verschillende omstanders probeerden deze aanhouding met fysiek geweld tegen te houden.

De politie zette daarop de agenten te paard en de hondengeleiders in. Tevens werd gebruikgemaakt van de wapenstok. Pas nadat een aantal personen was aangehouden wegens ordeverstoring, mishandeling van politieambtenaren dan wel poging daartoe, belemmering bij de aanhouding en belediging van een ambtenaar in functie, slaagde de politie erin om het publiek op afstand te houden. De operationeel commandant merkte in dit kader op dat niet alle arrestanten direct naar het politiebureau vervoerd konden worden. Hierdoor waren verschillende politiemensen gedwongen om een tijdlang tussen het publiek te staan, waarbij zij letterlijk moesten vechten om zich de mensen die zich met de aanhoudingen bemoeiden, van het lijf te houden, aldus de operationeel commandant. Zodra alle arrestanten waren afgevoerd, sommeerde de politie het nog op het plein aanwezige publiek om weg te gaan. Dit om nog verdere escalatie te voorkomen.

In de interne evaluatie stelde de operationeel commandant dat de eerder genoemde vechtpartij niet door politiemensen was uitgelokt. Toen omstanders met glaswerk en andere voorwerpen richting de politie gingen gooien en zij niet reageerden op verzoeken van de politie daarmee op te houden, werd op last van de operationeel commandant opgetreden tegen deze verstoring van de openbare orde.

Het fysieke geweld gericht tegen deze politiemensen was van dien aard dat politieoptreden gerechtvaardigd was, aldus de operationeel commandant. Door het begaan van strafbare feiten als het gooien van glaswerk en het vernielen overschreden de plegers ervan de tolerantiegrenzen. Het feit dat een grote groep mensen, waarvan sommigen onder invloed van drank en drugs, zich fysiek tegen de politie keerde, had een grote impact op de betrokken politieambtenaren.

De operationeel commandant merkte op dat twee aangehouden verdachten al eerder op de dag waren aangehouden voor verstoring van de openbare orde tijdens het Vrijheidsdefilé en dat de meeste arrestanten linkse activisten waren. Naar haar mening was een bepaalde groep festivalbezoekers voornemens om bij het Vrijheidsdefilé en tijdens het festival de orde te verstoren. Dit leidde zij af uit haar onderzoek naar de feiten en omstandigheden die nacht en na lezing van de commentaren op internet.

De operationeel commandant verklaarde dat de politie werd geconfronteerd met gericht geweld van het publiek tegen de politie en dat de politie hierop met gepast geweld heeft gereageerd. Door kordaat op te treden kon de politie die personen aanhouden die geen enkel gezag aanvaarden en duidelijk uit waren op ordeverstoring. Hoewel vanuit het commandocentrum is gestuurd op de-escalerend optreden, was dit gebruik van geweld door de politie noodzakelijk daar de tolerantiegrenzen werden overschreden.

Tot slot verklaarde de operationeel commandant nog dat ook personen zijn aangehouden die slechts een beperkte rol speelden in het incident. Tevens staat vast dat niet alle mensen werden aangehouden die wel aangehouden hadden moeten worden. Deze constatering deed echter niet af aan het feit dat alle arrestanten zich schuldig hadden gemaakt aan een strafbaar feit en dat een openbare orde incident, onder invloed van drank en drugs uitmondde in strafbare feiten. Het is de taak van de politie om daartegen op te treden.

10. Uit de processen-verbaal en mutaties kwam verder nog het volgende naar voren.

10.1. Hondengeleiders V. en Bi. verklaarden dat zij vanaf de balustrade, waar zij van de daar aanwezige personen vorderden dat zij zich van die plek zouden verwijderen, zagen dat verzoeker M. hard tegen de dienstauto trapte en "Oprotten kut politie" of woorden van gelijke strekking schreeuwde. Daarna verdween verzoeker in de menigte. Op een later moment zag betrokken ambtenaar Br. dat M. probeerde te verhinderen dat een collega een niet nader genoemde persoon zou aanhouden. Betrokken ambtenaar Br. verklaarde dat hij daarop M. duwde, hem toeriep dat hij van de politie was en dat M. zich diende te verwijderen van die plek. Op hetzelfde moment zag hij een bierfles vlakbij zijn collega, Ba., op de grond stukvallen. Deze collega wees meteen naar een vrouw die vlakbij stond en riep dat zij aangehouden diende te worden. M. probeerde ook deze aanhouding te verhinderen, aldus betrokken ambtenaar Br. Toen hij op hem toeliep, trapte M. hem hard tegen zijn been en riep "Oprotten klootzakken, klote politie" of woorden van gelijke strekking. Daarop gaf betrokken ambtenaar Br. hem enkele klappen met de wapenstok en vorderde opnieuw dat hij zich zou verwijderen, omdat het vanwege de hectiek op dat moment niet mogelijk was om hem aan te houden. M. gaf echter geen gehoor aan het bevel en bleef zich bemoeien met de aanhouding, aldus Br. Br. gaf hem daarom opnieuw enkele klappen met de wapenstok en hield hem daarna alsnog aan, samen met collega Bi., die M. herkende als de man die eerder tegen zijn dienstauto had getrapt.

Op het politiebureau verklaarde M. dat hij politiek activist is en daardoor eerder met politie en justitie in aanraking was geweest. Over de reden voor zijn aanhouding wilde hij niets verklaren.

10.2. Ten aanzien van de aanhouding van LS. staat in de stukken van de politie het volgende vermeld. Betrokken ambtenaar W. verklaarde dat LS. zich nabij het parkeerterrein bevond en zich bemoeide met de aanhouding van een derde. Zij sprong

bovenop de politieambtenaar in burger die de aanhouding verrichtte, pakte hem bij de nek en verzette zich met geweld tegen de aanhouding, aldus W. Daarop werd LS. zelf ook aangehouden.

Zij ontkende tegenover de politie dat zij zich aan het voorgaande schuldig had gemaakt en stelde dat juist de politie zelf disproportioneel geweld had gebruikt.

10.3. Betrokken ambtenaar W. verklaarde met betrekking tot de aanhouding van DS. dat zij in ieder geval driemaal van haar vorderde dat zij zich zou verwijderen van de bewuste plek. De reden daarvoor was gelegen in het feit dat DS. zich verbaal en later ook fysiek bemoeide met de aanhouding van een derde. Ook beledigde DS haar door haar woorden als "Godverdomme klote politie, je bent een kutwif, rot toch op" toe te roepen. Toen betrokken ambtenaar W. zag dat DS. een politieambtenaar bij de arm pakte toen deze die derde persoon wilde aanhouden, werd ook DS. aangehouden.

DS. ontkende tijdens het verhoor dat zij de betrokken ambtenaar zou hebben beledigd. Ook ontkende zij dat drie keer van haar zou zijn gevorderd om weg te gaan. Direct nadat dit éénmaal tegen haar was gezegd, werd zij aangehouden.

Tevens blijkt uit de stukken dat DS. eerder op de dag, samen met BS., R. en een vierde persoon waren aangehouden tijdens het Vrijheidsdefilé, wegens verstoring van de openbare orde.

10.4. Ten aanzien van de aanhouding van BS. verklaarde de betrokken politieambtenaar Ba. het volgende. Hij gaf gehoor aan de oproep om versterking en ging naar het Plantsoen. Daar aangekomen zag hij dat een man in een wit t-shirt, naar later bleek verzoeker M., een aanhouding van een derde probeerde te verhinderen. Tevens zag hij dat zijn collega Br. verzoeker M. wegstuurde. Vervolgens wilde hij met Br. de derde persoon, die inmiddels was aangehouden, verwijderen van het Plantsoen. Op dat moment zag hij BS. naast de aangehouden persoon staan, met een bierfles in haar hand. Verzoekster gooide met kracht het bierflesje in zijn richting toen hij drie meter van haar was verwijderd. Doordat hij in een reflex zijn rechterarm voor zijn gezicht bracht, raakte het bierflesje hem niet in zijn gezicht maar op zijn onderarm. Hierdoor ontstond letsel aan zijn onderarm en pols. Gelet op de hoeveelheid vloeistof die uit de kapot gevallen fles liep, begreep betrokken ambtenaar Ba. dat de bierfles niet leeg was geweest. Meteen na het gooien liep BS. weg. Daarna hield Br. verzoeker M. aan. Na die aanhouding zag hij BS. weer lopen en hield haar samen met een collega aan voor poging tot zware mishandeling.

Tijdens haar verhoor verklaarde BS. dat zij bij het podium zag dat verschillende mensen werden aangehouden door de politie. Haar was niet duidelijk waarom deze mensen werden aangehouden. Haar zelf werd door een hondengeleider gezegd dat zij zich moest verwijderen, een reden werd haar niet gegeven. Zij verklaarde dat zij daarop tegen de politieambtenaar zei dat hij weg moest gaan en met zijn hond in het bos moest gaan lopen.

Ze zei dat omdat ze vond dat de politie disproportioneel geweld gebruikte. Daarna liep ze weg, aldus BS. Even later werd zij plotseling en zonder aanleiding door een politieagente onderuit geschopt en met veel geweld gearresteerd, hoewel zij zich niet verzette. Ten aanzien van het gooien van de bierfles verklaarde BS. dat zij op enig moment zag dat een man in normale kleding op haar af kwam rennen. Het was haar toen niet duidelijk dat deze man een politieambtenaar was, dit werd niet door hem aangekondigd. Ze gooide het volle bierflesje dat zij in haar handen had weg en liep naar achteren. BS. ontkende dat zij de bierfles bewust en met kracht naar betrokken ambtenaar Ba. had gegooid. Ook had zij niet gezien dat de bierfles hem blijkbaar wel had geraakt.

10.5. Over R. stond in een mutatie vermeld dat zij tijdens het Vrijheidsdefilé was aangehouden wegens verstoring van de orde.

11. Tijdens de hoorzitting gehouden op het bureau van de Nationale ombudsman d.d. 25 september 2008, verklaarde politieambtenaar Bi. - voor zover nog niet eerder verklaard - onder meer dat de gebeurtenissen die avond heel anders waren dan door verzoekers werd geschetst. Hij reed op de bewuste avond met zijn collega-hondengeleider V. in een opvallend dienstvoertuig stapvoets door de straat, toen er glaswerk vanaf een balkon naar beneden werd gegooid. Hierop liep hij en zijn collega naar boven om de jongens aan te spreken, maar deze renden weg. Hij zag en hoorde toen dat verzoeker M. tegen de dienstauto schopte, iets schreeuwde en wegliep. Wat er toen precies is gebeurd wist politieambtenaar Bi. gelet op het tijdsverloop niet meer, maar het publiek keerde zich tegen hen en wilde niet weggaan ondanks vorderingen hiertoe. Op dat moment is er door Bi. en zijn collega om versterking gevraagd. Er werden personen uit het publiek aangehouden en het lukte niet om die personen snel af te voeren, aldus politieambtenaar Bi. Zelf hield hij M. aan. Bi. verklaarde dat hij zijn diensthond niet uit zijn auto heeft gehaald. Volgens Bi. haalde zijn collega V. de hond ook niet uit de auto, maar zeker weten deed hij dit niet. Volgens Bi. reageerden de aanwezige politieambtenaren in eerste instantie rustig en was het optreden gericht op de-escalatie. Op een gegeven moment kwam de bereden politie erbij, toen was het feestterrein al halfleeg. De houding van M. speelde een grote rol bij het uit de hand lopen van de situatie, aldus Bi., er was sprake van escalatie op escalatie. Bi. verklaarde dat hij zelf niet had gezien dat er op het feestterrein met glaswerk was gegooid.

12. Tijdens de hoorzitting gehouden op het bureau van de Nationale ombudsman d.d. 25 september 2008, verklaarde politieambtenaar Br. - voor zover nog niet eerder verklaard - onder meer dat hij die avond in burger was gekleed en reageerde op een oproep om versterking. Zijn taak die avond was het rustig en op afstand houden van het publiek, zodat de politieambtenaren de ruimte kregen om hun werk te doen en arrestaties te verrichten. Politieambtenaar Br. zag dat het publiek zich bemoeide met de arrestaties en weigerde om weg te gaan. Dat was de kern van de escalatie, aldus politieambtenaar Br. De escalatie ontstond toen personen uit het publiek met glaswerk naar de politie gooiden. Br. nam dit zelf waar, net als het gooien van een bierflesje in de richting van politieambtenaar Ba. De bereden politie probeerde ook ruimte te maken voor de collega's in uniform. Ook werd de

bereden politie ingezet om BS. aan te houden. Br. heeft geen politiehonden gezien. Ten slotte merkte Br. nog op dat er die avond problemen waren met het vervoer van de arrestanten.

13. Tijdens de hoorzitting gehouden op het bureau van de Nationale ombudsman d.d. 25 september 2008, verklaarde politieambtenaar Bu. onder meer dat hij die avond hulpofficier van justitie was en binnencommandant. Hij was op de bewuste avond niet buiten geweest en kon dan ook niet uit eigen waarneming vertellen wat er zich had afgespeeld op het feestterrein. Volgens politieambtenaar Bu. hadden de openbare orde problemen een aanzuigende werking en gingen steeds meer mensen zich ermee bemoeien. Ook het feit dat de arrestanten niet snel genoeg konden worden overgebracht naar het politiebureau droeg bij aan de escalatie, aldus politieambtenaar Bu. De problemen hebben geleid tot aanpassing van het draaiboek. Sindsdien loopt er ook buiten een operationeel commandant om sturing te geven aan het politieoptreden. Ook is het vervoer van arrestanten beter geregeld. Politieambtenaar Bu. benadrukte dat de kern van het politieoptreden de-escalerend is. Wel is het zo dat de politie altijd optreedt op het moment dat er strafbare feiten worden gepleegd. De politiemensen moeten zich rustig over het terrein kunnen bewegen om hun werk te doen. Het niet kunnen weggomen met de arrestanten is naar het oordeel van politieambtenaar Bu. een belangrijke factor geweest bij de escalatie. Dat wil niet zeggen dat het optreden fout was, aldus politieambtenaar Bu., het had alleen wat beter georganiseerd kunnen worden. Bu. betwistte dat de politieke overtuiging van verzoekers een rol hebben gespeeld bij de escalatie. Bu. merkte op dat de gebeurtenissen die avond niet alleen door verzoekers als zeer heftig is ervaren, maar ook door de betrokken politieambtenaren.

14. Tijdens de hoorzitting gehouden op het bureau van de Nationale ombudsman d.d. 25 september 2008, merkte de gemachtigde van verzoekers, de heer Hummels, op dat hij niet de indruk wil wekken dat M. meent dat hij op straat meer te zeggen heeft dan de politie. Ook M. wil dat de politie mensen aanspreekt op onjuist gedrag, aldus de heer Hummels. M. is echter wel van mening dat de politie niet alles kan maken. Verder merkte de heer Hummels op dat er nergens wordt gesproken over een mes, behalve door de korpsbeheerder.

Informatieoverzicht

De bevindingen van het onderzoek zijn gebaseerd op de volgende informatie.

Mutaties van de dag- en nachtrappen en processen-verbaal, opgemaakt door politieambtenaren van het regionale politiekorps Gelderland-Midden op 5 en 6 mei 2003.

Evaluatie politie bevrijdingsfestival 5 mei 2003, opgesteld door de operationeel commandant, Mo.

Klachtbrieven van verzoekers van 30 mei 2003 en 9 en 11 juli 2003, gericht aan de beheerder van het regionale politiekorps Gelderland-Midden.

Gespreksverslag van het bemiddelingsgesprek tussen de politie en verzoekers R., M. en BS., gehouden op 10 juli 2003.

Commentaar van verzoekers BS. en M. op het gespreksverslag van het bemiddelingsgesprek.

De beslissing van 22 juni 2004 van de beheerder van het regionale politiekorps Gelderland-Midden op verzoekers klachten.

Het interne klachtdossier van het regionale politiekorps Gelderland-Midden.

Verzoekschriften van verzoekers van 13 augustus 2004, ingediend door hun advocaat.

Aanvullende informatie van verzoekers advocaat van 4 maart 2005.

Brief van 27 juni 2005 van de Nationale ombudsman waarin hij aangeeft dat hij nog geen onderzoek instelt omdat de strafrechtelijke procedures tegen twee verzoekers nog niet met een onherroepelijke beslissing zijn geëindigd.

Verzoekschriften van verzoekers van 16 januari 2008, ingediend door hun advocaat.

Openingsbrief van de Nationale ombudsman van 14 juli 2008.

Aanvullende informatie van het regionale politiekorps Gelderland-Midden, waaronder processen-verbaal en mutaties betrekking tot de aanhouding van een aantal verzoekers.

Verslag van de hoorzitting gehouden op 25 september 2008 op het Bureau van de Nationale ombudsman.

Bevindingen

Zie onder Beoordeling.

Achtergrond

1. Politiewet 1993

Artikel 8

"1. De ambtenaar van politie die is aangesteld voor de uitvoering van de politietaak is bevoegd in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening geweld te gebruiken, wanneer

het daarmee beoogde doel dit, mede gelet op de aan het gebruik van geweld verbonden gevaren, rechtvaardigt en dat doel niet op een andere wijze kan worden bereikt. Aan het gebruik van geweld gaat zo mogelijk een waarschuwing vooraf.

2. De ambtenaar van politie die is aangesteld voor de uitvoering van de politietaak heeft toegang tot elke plaats, voor zover dat voor het verlenen van hulp aan hen die deze behoeven, redelijkerwijs nodig is.

3. De ambtenaar van politie die is aangesteld voor de uitvoering van de politietaak is bevoegd tot het onderzoek aan de kleding van personen bij de uitoefening van een hem wettelijk toegekende bevoegdheid of bij een handeling ter uitvoering van de politietaak, indien uit feiten of omstandigheden blijkt dat een onmiddellijk gevaar dreigt voor hun leven of veiligheid, die van de ambtenaar zelf of van derden en dit onderzoek noodzakelijk is ter afwending van dit gevaar.

4. De officier van justitie of de hulppolice van justitie voor wie aangehouden of rechtens van hun vrijheid beroofde verdachten of veroordeelden worden geleid, is bevoegd te bepalen dat deze aan hun lichaam zullen worden onderzocht, indien uit feiten of omstandigheden blijkt dat gevaar dreigt voor hun leven of veiligheid of die van de ambtenaar zelf en dit onderzoek noodzakelijk is ter afwending van dit gevaar.

5. De uitoefening van de bevoegdheden, bedoeld in het eerste tot en met vierde lid, dient in verhouding tot het beoogde doel redelijk en gematigd te zijn."

Ambtsinstructie voor de politie, de Koninklijke marechaussee en de buitengewoon opsporingsambtenaar

Artikel 4

"Het gebruik van een gewelddoel is uitsluitend toegestaan aan een ambtenaar:

a. aan wie dat gewelddoel rechtens is toegekend, voor zover hij optreedt ter uitvoering van de taak met het oog waarop het gewelddoel hem is toegekend, en b. die in het gebruik van dat gewelddoel is geoefend."

de Grondwet

Artikel 11

"Ieder heeft, behoudens bij of krachtens de wet te stellen beperkingen, recht op

onaantastbaarheid van zijn lichaam."

3a Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens

Artikel 8, eerste lid

"Een ieder heeft recht op respect voor zijn privé leven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie. 2. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van dit recht, dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen."